

Євгеній Онєгін (стислий переказ)

Олександр Пушкін

Глава перша

Мій дядько чесний без догани,
Коли не жартом занеміг,
Небожа змусив до пошани
І краще вигадать не міг.
Воно й для інших приклад гожий;
Але яка нудота, Боже,
При хворім день і ніч сидіть,
Не покидаючи й на мить!
Яке лукавство двоязике —
Напівживого розважать,
Йому подушку поправлять
Журливо подавати ліки,
Зітхать і думку берегти:
Коли ж візьмуть тебе чорти?

Такими були думки молодого гульвіси Євгенія Онєгіна. Він їхав з міста у провінцію до помираючого дядька.

Батько Євгенія за своє життя наробив боргів і збанкрутів. Проте він дав сину досить пристойну освіту й виховання. Втім, ця освіта була дещо поверховою:

Ми всі навчались небагато, абияк і абичого...

У вісімнадцять років Євгеній міг добре спілкуватись і писати французькою, танцював мазурку, міг згадати один-два вірші з "Енеїди" Вергілія і завершити лист латинським "vale", що означає "бувай здоровий".

Він зроду любий мав талант
Про будь-що довго не шукати
В розмові гострого слівця,
З ученим виглядом знавця
В поважних справах німувати
І викликати усміх дам
Огнем нежданих епіграм.

Онєгін не любив вірші, проте добре розумівся на економіці. Але краще за все Євгеній знав науку "милування", яку вивчив досить рано і володів якою досконало.

Він був радо прийнятий у вищому світі і вів дуже насичене світське життя.

Онєгін намагався оточити себе розкішшю. Навіть його кабінет свідчив про це: тут були люльки з янтарними мундштуками, порцеляна і бронза, парфуми у кришталевих флаконах, різноманітні щіточки, пилочки, ножиці. Години по три цей франт проводить перед дзеркалом. Ночі зайняті візитами та балами. Потім до полудня стомлений юнак

спить, щоб почати все спочатку. Вечірнє та нічне життя Онегіна розписано до хвилини.

Утім, живучи "у насолоді кожноденній", цей юнак не був щасливим.

Докучив рано світський шум;

Недовго вабили красуні

Нудьгу його всякчасних дум;

Лукаві зради натомили,

І друзі й журба обманили.

Онегін брався писати, читати, але усе це йому швидко набридало.

Євгеній був готовий вирушити у мандри чужими країнами, але тут помер його батько і юрба кредиторів почала насідати на юнака. А невдовзі прийшла звістка, що дядько Євгенія слабкий і хотів би перед смертю з ним побачитись. Євгеній поїхав у село, "і позіхав заздальгідь, приготувавшись лукаво заради грошей до оман". Але коли приїхав, уже не застав дядька живим.

У спадок від дядька Євгенію залишився великий маєток.

Спершу Онегіну сподобалося на новому місці, але невдовзі він зрозумів,

Що й на селі відради мало,

Хоч там ні вулиць, ні дворців,

Ні карт, ні віршів, ні балів.

Знову на нього чатувала нудьга.

Глава друга

Село, де нудьгував Євгеній,

Було мов створене для втіх.

Будинок стояв на березі річки, оточений великим садом. Гори захищали його від вітру, а удалині рябіли квітами луки і колосились золоті поля. У кімнатах, на високих стінах висіли портрети царів. У книжковій шафі небіж знайшов лише подерту видаткову книгу та календар 1808 року: "старий, багато мавши справ, до інших книг не заглядав".

Молодий господар рішуче взявся до справ. Він мав намір внести зміни на краще: "ярмо кріпацької роботи легким податком замінив". Однак його нововведення викликали невдоволення місцевих поміщиків.

У той самий час, про який іде мова, в сусіднє селище прибув молодий Володимир Ленський:

Красунь, стрункий, як очерет,

Поклонник Канта і поет.

Він у Німеччині туманній

Засвоїв, ученик палкий,

І дух тривожний та чудний,

І волелюбні поривання,

Натхненну щохвилини річ

І чорні кучері до пліч.

У цього романтичного юнака була "тривожна, чиста і невинна" душа, він вірив у

чисте кохання і святість дружби. Він оспівував у своїх віршах величні почуття. Ленський був повною протилежністю Онегіну: "тьма і промінь, пісні і проза, лід і племін". Та при цьому він, так само, як його сусід, уникав товариства місцевих поміщиків, їхніх розмов "про сіножаті, про вино, про псарню, про своє майно". Незабаром Володимир з Євгенієм потоваришували.

Ленський відкрив другові свою сердечну таємницю: він закоханий в Ольгу Ларіну. Ольга була молодшою донькою Ларіних.

У глушині, невинна й чиста,

Вона в смиренності села

Під рідним доглядом цвіла

Як та конвалія пашиста,

Незнана в тінявій імлі

Метеликові і бджолі.

Старша сестра, Тетяна, була зовсім не схожою на неї:

Ні врода, що в сестри цвіла,

Ні свіжість на виду рум'яна

У ній привабить не могла.

Печальна, дика, мовчазлива,

Неначе сарна, полохлива,

Вона росла в сім'ї своїй,

Немов би зовсім у чужій.

Її ніколи не цікавили ні веселі дитячі ігри і розваги, ні звичайні заняття сільських панночок. Тетяна любила зустрічати схід зорі, вийшовши на балкон, полюбляла у нічній темряві слухати "жахливі" моністі своєї няні, вона рано почала зачитуватись романами Річардсона і Руссо і часто засинала з томиком роману під подушкою.

Глава третя

Ленський дуже часто бував у Ларіних і розповідав про них другом і. Тоді Онегін попросив товариша познайомити його із цією родиною. Той погодився. Після візиту до Ларіних Євгеній запитав у Лепського, хто з сестер — Тетяна. Товариш відповів:

А та, задумлива, смутна

І мовчазлива, як Світлана,

Що все сиділа край вікна.

Онегіна дуже здивувало, що симпатію друга викликала саме молодша сестра. Він би обрав іншу.

Тим часом в оточенні Ларіних поповзли чутки про майбутнє одруження Тетяни.

Сама ж вона мала дивні почуття до Євгенія:

Прийшла пора — любов явилась.

Так зерно під огнем весни

Росте з земної глибини.

Давно палало поривання,

Уяві снівсья молодій

Чуття палкого дар страшний;
Давно сердечне умління
У груди стиснені лилось,
І ждала дівчина... когось.
Діждалася... Відкрились очі;
"Це він!" — подумала вона.

Тетяна вирішує написати листа Онегіну. У найважчу ніч свого життя, перед тим як почати писати до Євгенія, Тетяна розмовляє з нянею. На запитання панночки — чи любила вона коли-небудь і як вона вінчалась, — няня відповідає, що її Ваня був молодший за неї, два тижні ходила сваха, і батько поблагословив.

Тут няня примітила, що паняночка не слухає її. На запитання старої, що з нею, Таня зізналась, що закохана. Вона просить:

"Іди, саму мене покинь.
Подай перо мені й чорнило
Та стіл присунь; добраніч, мила,
Прощай!"
Тетяна пише листа Онегіну.
Я вам пишу — чи не доволі,
Що можу вам іще сказати?
Тепер, я знаю, в вашій волі
Мене презирством покаратъ
Та як мене в нещасній долі
Хоч пожаліти ви ладні,
То відгукнетесь мені.
Спочатку я мовчать хотіла;
Повірте: сором свій од вас
Я б заховала навсякчас,
Коли б надія хоч бриніла
Лиш раз на тиждень, в певний час,
У нашім домі стріти вас,
Щоб тільки слухать вашу мову,
Слівце сказати, — а за тим
Все думать, думать об однім
І зустрічі чекати знову.
Та ви гордуєте людьми,
Вам на селі і тяжко, й душно,
А ми... нічим не славні ми,
Хоч вам і раді простодушно.
Нащо ви прибули до нас?
У самоті села глухого
Ніколи б я не знала вас,

Не знала б я страждання цього.
Душі дівочої тривогу
З часом приборкавши (хто зна?),
Могла б я з іншим шлюб узяти
І стала б дітям добра мати
І вірна мужеві жона.
Не ти!.. Ні, серцем полюбила
Лише тебе навіки я!
Так вища рада присудила...
То воля неба: я твоя;
Життя могого всі години —
Порука зустрічі одній;
Сам Бог послав тебе, єдиний,
Повік ти охоронець мій...
У снах мені ти привиджався,
Незримий, душу ти палив,
Твій дивний зір мене томив,
Твій голос в серці відбивався.
Давно... ні, то було не в сні!
Ти увійшов, і я впізнала,
Вся обімліла, запалала,
Шепнула: він явивсь мені!
Чи правда ж: я тебе вчувала,
Зо мною вів розмову ти,
Коли я бідним помагала
Або молитвою втішала
Тривожні муки самоти?
Хіба крізь морок занімилій
Не ти, неначе привид милий,
У цю хвилину промайнув
І став тихенько в узголов'ю?
Не ти з відрадою й любов'ю
Слова надії тут шепнув?
Хто ти: чи ангел мій ласкавий,
Чи спокуситель мій лукавий;
Розвій ці сумніви до дна.
Таж, може, все це марні болі,
Душі дівочої мана!
І зовсім інший вирок долі...
Але дарма! Тобі свою
Віднині душу доручаю,

Перед тобою сльози ллю,
Твого заступництва благаю...
Ти уяви: я тут сама,
Ніхто мене не розуміє,
В знемозі думка туманіє,
І порятунку вже нема.
Я жду тебе: єдиним зором
Надії в серці оживи,
Чи сон гнітючий мій урви,
На жаль, заслуженим докором!
Кінець! Перечитать боюсь...
На серці сором, страх і мука...
Але ні з чим я не таюсь,
І ваша честь мені порука.

Відправивши листа з нянею, Тетяна почала чекати на відповідь. Але минали дні — а Євгеній не відповідав.

Із сумом і стражданням в душі вибігла Тетяна у сад. І тут перед нею з'явився Онегін.

Глава четверта

Відносини Євгенія з жінками давно втратили палкість і романтичність. Вони більше нагадували поведінку гостя, що сів заради нудьги грати в карти. Однак лист Тетяни зворушив Євгенія. На якусь мить щось сколихнулось в його душі. Але це були лише хвилинні порухи.

Зустрівшись з дівчиною, Онегін почав запевняти її, що якби вирішив стати "отцем і мужем" і обмежитись домашнім колом, то не шукав би собі кращої пари. Але, на жаль, таке життя не для нього:

Та я не створений для раю,
Йому чужа душа моя;
Сама довершеність ви, знаю;
Що ж! — вас не вартий зовсім я.
Повірте (совість в тім порука),
З одруженням нам буде мука.
Я, хоч і як любив би вас,
Як звикну — розлюблю в той час;
Зачнете плакати: ваші сльози
До серця не дійдуть мого,
А роздратують лиш його.

Тетяна, здавалося б, спокійно вислухала слова коханого і тихо, не зронивши жодного слова, повернулася додому. Та з цього часу спокій залишив її, вона почала марніти.

Онегін же продовжує насолоджуватись сільським життям: прогулянки верхи в лісі,

глибокий сон, іноді поцілунок молодої білявки, розкішний обід, пляшка світлого вина, читання, самотність, тиша — ось святе життя Євгенія.

Минуло літо, за ним — осінь, настала зима. Якось у розмові з другом Онегін запитав про Ларіних. Ленський відповів, що незабаром відбудеться його весілля з Ольгою.

Глава п'ята

Тетяна виросла в оточенні народних традицій. Вона дуже любила свята, вірила у гадання, сні, прикмети. І ось, коли настав хрещенський вечір, Тетяна лягла спати, поклавши під подушку дзеркальце.

Цієї ночі дівчина побачила дивний сон: іде вона вночі по засніженому полю, а перед нею серед заметів кипить розбурханий струмок, через який перекинута дві хиткі жердини. Тетяна зупиняється, не знаючи, як перейти. Раптом замет заворушився — і на допомогу їй приходить... великий кудлатий ведмідь. Він подає лапу і допомагає дівчині подолати перехід через бурхливий струмок. Тетяна кидається навтьоки — ведмідь за нею. Перед ними непрохідний, занесений снігом ліс. Провалюючись у пухкий сніг по коліна, Тетяна вже не має сил бігти. Тоді ведмідь підхоплює дівчину і несе, поки між деревами не з'являється вбогий курінь.

Далі Тетяні наснилося, нібито вона в курені, а навкруги — чудовиська: відьма з козячою головою, хтось із рогами й собачою пикою, хтось із головою півня. І раптом Тетяна бачить за столом Євгенія. Судячи з усього, він тут господар: подасть знак — усі клопочуться, висміється — усі регочуть. Уся ця бісівська нечисть пред'являє свої права на налякану до смерті дівчину, змагається за неї з тим, хто їй назавжди милий і дорогий. Але її суджений розганяє бісівську ватагу. Здавалося б, нарешті вони самі... Та ні — заходить Ольга, за нею Ленський. Онегін, невдоволений приходом незваних гостей, хапається за ніж, мить — і Ленський мертвий.

Тетяна прокинулась від страху і ще кілька днів не могла позбутися зловісного видіння.

Настав Тетянин день... У будинок Ларіних із самого ранку почали з'їжджатися гості. У домі панує весела атмосфера, яка нагадує Тетяні її сон.

Розчиняються двері — і з'являється Ленський. За ним входить Онегін. Їх саджають навпроти Тетяни:

Бліда, як місяць-молодик,
І тріпотливіша від лані,
Вона не зводячи повік,
Немов застигла: дише важко,
Горить огнем; їй душно, тяжко;
Вітань запізнених гостей
Вона не чує, із очей
Сльоза политися готова...

Євгеній роздратований, він вирішує помститися другові, який затягнув його до Ларіних. Онегін починає залицятися до Ольги: наближається неминуча катастрофа.

Ленський не може повірити власним очам:

Що чує він? Вона могла...

Іще дитя, — а вже зрадлива,

Уже кокетка пустотлива!

Уже навчилась хитрувать,

Уміє слово вже ламать!

Не в силі стерпіти образу, він залишає Ларіних, вирішивши, що дуель — це єдиний можливий вихід із цього ганебного становища.

Глава шоста

Бал скінчився. Усі, крім Тетяни, лягли спати. Дівчину ж охопили тривожні передчуття.

Підходить час неминучої дуелі. Ленський наніс Ларіним візит, який майже розвіяв його підозри. Він уже радий був відмовитися від поединку, але не може цього зробити. Дуель відбувається. Її фінал — дуже трагічний. Лунає постріл — і Ленський падає замертво.

Облитий холодом страшним,

Онегін нахилився над ним,

Говорить, кличе... та намарне:

Його немає вже. Співець

Найшов дочасний свій кінець!

Дихнула буря, квіт прегарний

Зів'яв на ранішній зорі,

Погас вогонь на вівтарі!..

Ленського поховали біля струмка, де дві осики зрослися корінням, — там, у густій тіні, йому встановили скромний пам'ятник.

Глава сьома

Пройшов час. Онегін був змушений спішно покинути селище.

Недовго сумувавши, Ольга виходить заміж і від'їжджає з чоловіком у полк. Тетяна залишається одна. Як тінь, бродить Тетяна в опустілому саду. І якось виходить до маєтку Онегіна. Вона заходить у дім, оглядає предмети, що оточували її коханого, і доходить суворого висновку:

Дивак сумний і небезпечний,

Що в небі чи в безодні зріс,

Цей ангел чи гордливий біс, —

Що ж він? Наслідування вдале,

Нікчемна тінь? Невже-бо він

В плащі Гарольдовім Москвин,

Химер чужих тлумачник дбалий,

Слів модних збиранка нова?

Чи не пародія, бува?

Минає ще якийсь час і Ларіни від'їжджають у Москву. Мати занепокоєна долею

Тетяни і має намір видати її заміж. У столиці на дівчину чекають численні зустрічі та нескінченні бали.

Глава восьма

Минуло вісім років. І ось ми знову бачимо Тетяну на балу:

Була вона не гомінлива,

І не холодна, й не кваплива,

Без гри зухвалої в очах,

Без нарочитості в речах,

Без тих-от витівок манірних,

Без мавпування рис чужих...

Вона була з-поміж усіх

Зразком усіх чеснот добірних...

Та ось в юрбі ми бачимо якогось чоловіка. Він здається тут чулім. Невже це Онегін?

Князь знайомить його зі своєю дружиною. Нею, на здивування Євгенія, виявляється Тетяна Ларіна. У цій великосвітській красуні, що тримається з холодним достоїнством, Онегін не може знайти і сліду тої наївної закоханої дівчини, якій, "обравши путь добродушну, читав він проповідь зичливу".

Він залишає бал і з душевним смутком їде додому.

Не впевнений у тому, чи змінилися почуття Тетяни, Євгеній пише їй листа.

Я знаю все: образить вас

Моя печальна таємниця.

Яким презирством загориться

Ваш погляд, гордий повсякчас!

Чого я хочу? І для чого

Відкрию душу вам свою?

Для сміху, може, ще й лихого,

Я тільки привід подаю!

Випадком вас колись зустрівши,

В вас іскру ніжності вловивши,

Я їй повірити не смів:

Не дав зростати звичці любій;

Свою набридлу волю в шлюбі

Я втратити не захотів.

Іще одно нас розлучило...

Нещасна жертва, Ленський впав...

І все, що серце полюбило,

Від серця геть я відірвав;

Чужий усім, на самотині

Я думав: воля й супокій

Замінять щастя. Боже мій!

Як помиливсь, як мучусь нині!
Ні, бачити щохвили вас,
Ходити вслід, як тінь незрима,
Ваш усміх, погляд повсякчас
Ловить жадібними очима,
Ваш голос чути, розуміть
Усю довершеність безкраю,
У муках перед вами млить,
Блідніти й гаснуть... о мій раю!
Та не для мене це: щомить
Слідкую марно я за вами;
Життя іде, життя летить,
А я розтрачую без тями
Від долі визначені дні.
Вони вже й так тяжкі мені.
Я знаю: довго не страждати,
Земна кінчиться путь моя,
Та мушу вранці певність мати,
Що вас удень зустріну я...
Боюсь: в мольбі моїй смиренній
Побачить ваш суворий зір
Підступні хитрощі мерзенні —
І чую гнівний ваш докір.
Коли б ви знали, як жахливо
Таїти пристрасну любов,
Палать — і розумом гнівливо
Бентежну гамувати кров;
Хотіть коліна вам обняти
І, припадаючи до ніг,
Мольби, признання виливати,
Все, все, що висловити б міг, —
А навіч холодом жорстоким
І мову, й погляд повивать,
Спокійно з вами розмовлять,
Дивитися веселим оком!..
Та годі вже: з собою сам
Не встою більше в боротьбі я;
Нехай мана — моя надія,
Та віддаюсь на волю вам.

Та марно чекає він на відповідь від княгині. Марно пише другого і третього листа.
Розуміючи, що немає надії, Онегін знову залишає світ і стає відлюдкуватим.

Та час іде, а ніщо не здатне втішити закоханого Євгенія. І він знову їде до своєї Тетяни.

Ось він бачить її:

Княгиня перед ним одна,
Сидить неприбрана, сумна,
Листа задумано читає,
І по лицю її стіка
Гарячих, тихих сліз ріка.

Зараз перед Євгенієм колишня Тетяна, в її очах він помічає німий докір. І Онегін упав до її ніг. Після довгого мовчання, не забираючи руки від його вуст, вона нарешті тихо вимовляє:

Доволі, встаньте. Мить зайшла
Сказати все нелицемірно.
Чи впам'ятку, Онегін, вам,
Як ми в алеї сам на сам
Зустрілися, і так покійно
Ваш осуд вислухала я?
Настала ж черга і моя.
Тоді — чи правда ж? — у пустині,
Вам, вихованцеві Москви,
Була не люба я... Та нині
Чому так одмінились ви?
Чому впадаєте за мною?
Чи не тому, що між юрбою
Ношу уславлене ім'я,
Що княжий титул маю я?
Що муж скалічений у бої,
Що нас за те цінує двір?
Тому, що людський поговір,
Моєю втішений ганьбою,
Вам славу міг би голосну
Створити легко в мить одну?

Тетяна зізнається, що досі кохає Онегіна, але відповідає серйозно:

Я вийшла заміж. Без пихи
Я вас прошу мене лишити.
Я знаю: в вашім серці єсть
І гордість, і справдешня честь.
Я вас люблю (пощо таїти?),
Та з ним я стала до вінця —
Зостанусь вірна до кінця.

Із цими словами вона залишає Євгенія. Залишає своїх героїв і О. С. Пушкін:

Прощай, мій вірний ідеал,
І ти, супутнику чудний,
І ти, прощай, натхнення стали,
Труда малого чар живий,
Поету щастя принесли ви:
Забув я з вами світ бурхливий,
До милих серцем говорив.

Коментар

Роман "Євгеній Онегін" — найвизначніший твір О. С. Пушкіна. Перші строфи роману з'явилися в Кишиневі 1823 р., потім робота продовжилася в Одесі й Михайлівському. Пушкін працював над романом упродовж семи років.

"Євгеній Онегін" — це справжня "енциклопедія російського життя" пушкінського часу. У ньому вперше в російській літературі було відтворено цілу історичну добу, сучасну поетові дійсність. В романі знаходять своє художнє втілення усі прошарки російського суспільства часів кріпацтва. У ньому зображено і столицю, і провінцію, і село, і місто. І на цьому широкому тлі відтворено драматичну долю найкращих людей того часу — передової дворянської інтелігенції.

Загальний зміст роману виражений у долях трьох головних героїв. Усе, що було кращого в російському суспільстві — високі душі, як Володимир Ленський, розумні люди, як Євгеній Онегін, вірна обов'язку і своєму серцю Тетяна — спіткає трагічна доля. І Пушкін розповідає про неї як про типове явище тогочасного російського життя.

Образ Євгенія Онегіна — образ узагальнений. Герой Пушкіна — соціально-історичний, реалістичний тип: молода людина, життя і доля якої обумовлені як його власними якостями, так і певним суспільним середовищем кінця 1810-х — початку 1820-х рр. З одного боку, Онегін — плоть від плоті сучасного йому суспільства, з іншого — він йому чужий. Наприкінці твору Пушкін підкреслює, що його герой готовий до морального відродження, що в ньому ще вирують життєві сили, що мало, на думку автора, викликати в Євгенії потяг до суспільної діяльності. В Онегіні зароджується "зайва людина", що споріднює його з Печоріним, персонажами Лермонтова, Тургенева, Гончарова.

На противагу Онегіну в образі Володимира Ленського змальовано інший — романтичний — тип дворянської інтелігенції 1820-х рр. Якщо духовний розвиток Онегіна складається під впливом ідей літератури Просвітництва, то Ленський — "прихильник Канта і поет", його настрої пов'язані із романтичним світосприйняттям. Володимир живе серцем, він просякнутий вірою в людину, в любов, дружбу, — у все те, в чому розчарований його старший і роками, і життєвим досвідом друг. Пушкін глибоко співчуває своєму герою, мріям його юності. Його бідою, на думку автора, як і бідою Онегіна, є відірваність від народного коріння.

Образ Тетяни Ларіної — втілення народної стихії. Вона різко протиставлена своїм характером, моральними якостями, духовними інтересами звичайним дівчатам дворянської провінції. Вона, сповнена щирості й цнотливості у своїх почуттях, звикла

користуватися підказками власного серця, але в ній пробуджується глибокий розум, свідомість мислячої дівчини, що зрозуміла натуру Онегіна і виявилася в кінці роману вищою за нього. Високий інтелектуальний рівень допомагає Тетяні у світському Петербурзі зрозуміти і відторгнути фальшиві ідеали, зберегти високе моральне обличчя.

Роман Пушкіна, правдиво зображуючи дійсність, учив ненавидіти дворянсько-кріпосницьке суспільство, ненавидіти пусте, егоїстичне життя, возвеличувати все прекрасне, людське, проголошував необхідність зв'язку російської культури з життям народу. Ось чому "Євгеній Онегін" став у вищій мірі народним твором, "актом свідомості для російського суспільства, майже першим, проте найвеличнішим кроком уперед для нього!" — писав критик В. Белінський.

Сам Пушкін протиставляв свій роман як класицистичній, так і романтичній літературній традиції. В "Євгенії Онегіні" він створює реалістичний роман, в якому сучасність і сучасну людину відображено максимально правдиво. Історизм роману виявився перш за все в точному окресленні автором хронологічних рамок сюжетного розвитку: дія починається у 1819 р. і закінчується навесні 1825 р. Описуючи життя московського дворянства та петербурзького вищого світу, Пушкін уводить численні історичні реалії, пов'язані із суспільно-політичними і культурними подіями в російському і західноєвропейському житті того часу.

"Євгеній Онегін" — найвеличніший твір О. С. Пушкіна, в якому втілилися найзаповітніші думки і почуття поета, його роздуми над сучасним йому життям, його погляди, його моральний ідеал.